

PRZEDMOWA

Warszawa jest jednym z najstarszych ośrodków geograficznych na ziemiach polskich. Pierwsze próby założenia katedry geografii na Uniwersytecie Warszawskim podjęto już w latach 80. XIX stulecia, jednak dopiero 90 lat temu (1918) powołano Zakład Geograficzny, który stworzyli od podstaw geografowie i przyjaciele geografii związani z Warszawą. Nie jest to jedyna godna odnotowania rocznica. Siedemdziesiąt lat temu powstał na naszej uczelni kolejny zakład geografii – Zakład Antropogeografii (1938). Blisko 30 lat temu (1977) Uniwersytet Warszawski był pierwszą uczelnią wyższą w Polsce, w której utworzono wydział geografii (Wydział Geografii i Studiów Regionalnych). Wreszcie *last but not least* w bieżącym roku upływa setna rocznica urodzin profesora Jerzego Kondrackiego, postaci niezwykle zasłużonej dla warszawskiej geografii uniwersyteckiej, której poświęcił całe swoje życie (ponad 60 lat pracy na uczelni).

Jubileusz powołania Zakładu Geograficznego na Uniwersytecie Warszawskim jest okazją do refleksji nad dotychczasowym rozwojem geografii oraz pobudzenia dyskusji nad przyszłością naszej dyscypliny w epoce społeczeństwa informacyjnego. Wspomniane rocznice zbiegają się, bowiem z organizacją w maju 2008 r. na Wydziale Geografii i Studiów Regionalnych UW IV Forum Geografów Polskich (wspólnie z Komitetem Nauk Geograficznych PAN), którego tematem przewodnim będzie rola geografii w studiach regionalnych. Problematyka ta zajmuje ważne miejsce w dorobku geografii na Uniwersytecie Warszawskim, zarówno w ramach geografii fizycznej, jak i geografii człowieka.

Z okazji przypadających jubileuszy zdecydowaliśmy kolejny – 40 tom „Prac i Studiów Geograficznych” poświęcić prezentacji historii geografii w Uniwersytecie Warszawskim oraz biografiiom wybitnych Profesorów oraz kilku innych pracowników również zasłużonych dla Wydziału.

Przygotowany tom otwiera obszerny rozdział poświęcony historii geografii w ośrodku warszawskim, autorstwa wieloletniego (6 kadencji) dziekana Wydziału – profesora Andrzeja Richlinga. Warszawska geografia zawsze miała charakter policentryczny. Przed drugą wojną światową rozwijała się w Szkole Głównej Handlowej, Wolnej Wszechnicy Polskiej i w Uniwersytecie Warszawskim (Wydział Matematyczno-Przyrodniczy i Wydział Humanistyczny), a po 1945 r. w Uniwersytecie Warszawskim, Szkole Głównej Handlowej

i Polskiej Akademii Nauk. W Warszawie powstało także pierwsze Polskie Towarzystwo Geograficzne (1918), którego siedziba do dzisiaj mieści się przy uniwersyteckiej geografii.

Dynamiczny rozwój geografii w Uniwersytecie Warszawskim nastąpił dopiero po II wojnie światowej. W 1939 r. w dwóch zakładach geografii na UW pracowało zaledwie 8 osób. Do 1939 r. wydano 25 dyplomów magisterskich i około 20 dyplomów nauczycielskich z geografii, wypromowano 8 doktorów i 1 habilitanta. Liczba pracowników geografii uniwersyteckiej osiągnęła maksymalną wartość z chwilą powołania Wydziału (202 osoby), a obecnie uległa ograniczeniu (165 osób), głównie ze względu na redukcję zatrudnienia w grupie pracowników pomocniczych. W latach 1946–1977 r. wydano 1389 dyplomów magisterskich, a w kolejnym trzydziestoleciu (1977–2007) ponad dwukrotnie więcej (3214). W latach 1946–1977 stopień doktora uzyskało 48 osób, a doktora habilitowanego 15. W następnym trzydziestoleciu przeprowadzono aż 147 przewodów doktorskich i 46 habilitacyjnych. Zbiory biblioteki wzrosły z 4 tys. jednostek w 1939 r. do 63 tys. w 1954 r. oraz 304 tys. jednostek w 2006 r.

Dalsza część tomu zawiera biografie 17 pracowników, w tym 14 profesorów Uniwersytetu Warszawskiego, począwszy od Stanisława Lencewicza, kierującego Zakładem od 1920 r., a skończywszy na ostatnio zmarłych. Burzliwa historia ubiegłego stulecia sprawiła, że niewielu z nich całe swoje życie naukowe związało z geografiami na Uniwersytecie Warszawskim. Wyjątkowymi postaciami pod tym względem są niewątpliwie Stanisław Lencewicz i Jerzy Kondracki, których sylwetki, wraz z pełnym zestawem opublikowanych prac, otwierają zestaw biogramów. Pozostałe sylwetki badaczy przedstawione są chronologicznie, w kolejności podjęcia pracy w Uniwersytecie Warszawskim.

Szczególne więzi łączyły warszawski i krakowski ośrodek geograficzny. Choć podstawy warszawskiej geografii uniwersyteckiej stworzyli geografowie związani z Warszawą, to pierwszym kandydatem na stanowisko kierownika jednostki był prof. Ludomir Sawicki z Uniwersytetu Jagiellońskiego (niemieckie władze okupacyjne nie zatwierdziły w 1918 r. jego kandydatury jako poddanego austriackiego, ale ważniejszą przyczyną było zapewne propagowanie idei odrodzonego państwa polskiego, obejmującego także obszar zaboru pruskiego). Wśród profesorów tylko w części swego życia naukowego związanych z warszawską geografiami uniwersytecką dominują absolwenci krakowskiej *Alma Mater*. Najwybitniejszym z nich był Stanisław Leszczycki. W Uniwersytecie Warszawskim pracowali także przyszli profesorowie Uniwersytetu Jagiellońskiego: Antoni Wrzosek, Jan Flis i Józef Szaflarski, a w Krakowie – absolwenci Uniwersytetu Warszawskiego: Bogdan Zaborski i Barbara Obrębska-Starkłowa. Nie jest więc przypadkiem, że obecnie właśnie Warszawa i Kraków walczą o wspólną organizację kolejnej konferencji

regionalnej Międzynarodowej Unii Geograficznej w 2014 r. Miasto stołeczne było miejscem udanej organizacji jednego z kongresów Międzynarodowej Unii Geograficznej w 1934 r., a wycieczki dla uczestników zorganizowano wtedy m.in. do Krakowa i w Tatry.

Zgodnie z przyjętym schematem każda biografia zawiera informacje o życiu, działalności naukowej, dydaktycznej i organizacyjnej naszych poprzedników, spis publikacji na temat charakteryzowanej osoby oraz wybrane pozycje z dorobku naukowego. Niniejszy tom stanowi ważny materiał dokumentacyjny, ponieważ zamieszczono w opracowaniach także informacje dotychczas niepublikowane.

Publikacji tej przyświecała maksyma – *non omnis moriar*. Naszą pracą chcieliśmy ocalić od zapomnienia tych którzy odeszli – nie tylko jako naukowców, ale jako osobowości z ich zaletami, ale i pewnymi wadami, nadającymi im ludzki wymiar. Naszym pragnieniem było przekazanie wiedzy o wkładzie naszych poprzedników w rozwój geografii ich sukcesorom, zwłaszcza najmłodszemu pokoleniu geografów, które będzie kontynuować rozwój myśli geograficznej.

Większość opracowań została przygotowana przez współpracowników lub uczniów zasłużonych geografów Uniwersytetu Warszawskiego. W przypadku niektórych postaci, autorzy mogli wykorzystać jedynie publikowane już materiały na temat ich życia i działalności naukowej lub materiały dostarczone przez rodziny, za co redakcja składa serdeczne podziękowania.

Andrzej Lisowski